

В.В. Бугайчук, аспірант

Житомирський національний агроекологічний університет

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ОСНОВНИМИ ВИДАМИ ТЕХНІКИ

Постановка проблеми. Традиційною залишається проблема забезпечення сільськогосподарських підприємств основними видами техніки. Технічне забезпечення сільського господарства знаходиться на дуже низькому рівні. Селяни виконують необхідні технологічні операції технічними засобами, зношеними на 80-90 %. Причому ця застаріла техніка потребує значних коштів для підтримання її в робочому стані, а якість виконаних нею робіт є дуже низькою.

На селі майже припинилися процеси відтворення й оновлення матеріально-технічної бази. Особливо гостро стоїть проблема джерел оновлення основних фондів. Внаслідок щорічного зменшення кількісного складу машинно-тракторного парку та його балансової вартості у сільськогосподарських підприємствах втрачаються можливості власних традиційних джерел оновлення й поповнення машинно-технологічного парку.

Через високий рівень зношеності та технічні несправності щорічно не виїжджають на безпосереднє місце роботи четверта частина тракторів і комбайнів, а витрати на відновлювально-ремонтні роботи щорічно зростають на 5-7 % [3 с.437]. Колишню систему сервісу та ремонтного обслуговування зруйновано, а нову ще не створено. Нестача та низька якість технічних засобів і високий ступінь зношеності збільшують річне навантаження на машинно-тракторний парк. Термін виконання механізованих робіт збільшується у 2-5 разів, знижується їх якість, а відповідно зростають втрати врожаю. Зазначимо, що щорічні втрати врожаю в Україні оцінюються в 15-18 млрд. грн. Така ситуація впливає на підвищення собівартості продукції та зниження продуктивності праці, що є негативним чинником для розвитку економіки держави. Саме тому процес створення умов для забезпечення технічними засобами вітчизняного агропромислового комплексу і перетворення його у високоефективну, інтегровану у світове виробництво галузь є надзвичайно актуальним і потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Теоретичні і практичні аспекти проблеми забезпечення сільськогосподарського виробництва

основними видами техніки знайшли відображення в працях: В.Г. Більського, Є.А. Бузовського, П.М. Гарасима, В.А. Горемикіна, Я.С. Гукова, П.А. Денисенка, М.В. Зубця, Ю.О. Конкіна, В.І. Кравчука, Г.А. Лісовського, М.Г. Лобаса, М.Й. Маліка, М. Молодика, В.М. Петрова, В.О. Питулька, Л.В. Погорілого, І.В. Тивоненка, П.Т. Саблука, В.П. Ситника, С.С. Черепанова та ін.

Незважаючи на безумовну значущість проведених досліджень залишаються дискусійними питання в ефективності державних заходів, щодо підтримки в придбанні сільськогосподарських товаровиробників технікою. Це дає підстави стверджувати, що дана проблема потребує проведення даного дослідження.

Формування цілей статті: Метою даного дослідження є вивчення рівня забезпечення сільськогосподарських підприємств основними видами техніки та обґрунтування напрямів щодо покращання ситуації.

Виклад основного матеріалу дослідження: Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств Житомирської області, особливо після різкого підвищення цін на енергоносії не дозволяє без додаткових заходів державної та регіональної підтримки проводити розширене відтворення виробництва і забезпечувати власні потреби у сільськогосподарській техніці. Із року в рік зменшується кількість технічних засобів, що в деякій мірі стримує підвищення ефективності функціонування підприємств (табл.1).

Таблиця 1

Наявність основних видів сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах Житомирської області, од.

Роки	Трактори всіх марок, включаючи трактори, на яких змонтовані машини	Сівалки всіх видів	Комбайни		
			зернозбиральні	кукурудзозбиральні	кормозбиральні
2006	7902	2920	2230	42	650
2007	6874	2447	1952	40	602
2008	6230	1842	1220	35	600
2008 в % до 2006	79	63	55	83	92

*Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики в Житомирській області [7 с.12].

З наведеної таблиці 1 видно, що з кожним роком кількість сільськогосподарської техніки скорочується. Так у 2008 р. у порівнянні з 2006 р. зменшилась кількість тракторів всіх марок на 21 % , кількість сівалок – на 37 %, зернозбиральних комбайнів – на 45 %, кукурудзозбиральних – 17 % та кормозбиральних комбайнів – на 8 %. Отже, за таких темпів скорочення технічних засобів, через декілька років сільськогосподарське виробництво може перейти на ручну працю.

В сільськогосподарських підприємствах області катастрофічно зменшуються можливості власних джерел оновлення й поповнення машинно-тракторного парку, таких як амортизаційний фонд і прибуток. Практично кошти, які б мали інвестуватися в техніку й обладнання, використовуються переважно на фінансування обігового капіталу, в тому числі на купівлю насіння, паливно-мастильних матеріалів, мінеральних добрив, сплату банківських процентів за кредит тощо. Цим порушуються принципи фінансування сільськогосподарських підприємств, і, як наслідок, ці процеси сприяють вимиванню капіталу із сільськогосподарської галузі. У такій ситуації сільськогосподарські підприємства вимушені дедалі більше залучати сторонні організації для виконання основних технологічних операцій, втрачаючи власні прибутки. [4 с 7]

За 2006 – 2008 рр. в сільськогосподарських підприємствах списано техніки майже удвічі менше, ніж потрібно було списати за нормативними строками їх експлуатації. Це призвело до різкого старіння парку машин, збільшення навантаження на одиницю застарілої техніки, подовження строків польових робіт, тривалих простоїв машин з технічних причин. За оцінками учених і фахівців, загальні втрати сільського господарства, пов'язані з нестачею та низьким технічним станом машин, становлять: за перевитратами пального 10 – 12%, за недобором врожаю – понад 30 % [6 с.333-].

Проведення реформ і подолання соціально-економічної кризи в аграрному секторі вимагають значних фінансових і матеріальних ресурсів. Залучити кошти в необхідній кількості для підприємницької діяльності у сільському господарстві надто складно. Значні потреби в коштах і надто малі потужності українських банків не дають змоги останнім резервувати кошти для видачі сільськогосподарським товаровиробникам гарантій по кредитах на оновлення та закупівлю машин і обладнання [5 с.11]. З різних існуючих варіантів залучення коштів в економіку сільського господарства найбільш реальний і ефективний на сьогодні є лізинг. Заходи щодо підтримки технічного забезпечення сільськогосподарських виробників з боку держави здійснюються в основному у напрямку фінансування НАК „Украгролізинг”, яка виконує операції з фінансового лізингу, та у напрямку

виплати часткової компенсації вартості складної сільськогосподарської техніки.

В аграрному секторі економіки України лізингові операції державних та й інших лізингових компаній не мають особливого попиту, що суперечить загальносвітовій практиці. Обсяги інвестицій за лізинговими схемами в розвинутих країнах перевищують 50% загальних сум капіталовкладень, а в аграрному секторі економіки України в структурі інвестицій лізингові операції займають лише 10% .

Регулювання лізингових відносин було гармонізовано з фіскальним законодавством у частині оподаткування лізингових операцій. Посилено відповідальність суб'єктів лізингового ринку з одночасною лібералізацією правил гри на ньому . Функціонування в аграрному секторі лізингових компаній, які користуються коштами державного бюджету, стає дедалі неефективним. Використання ними державних коштів не дає змогу покращити становище відносно приватних лізингових компаній, які користуються кредитними коштами і пропонують значно нижчі ціни. Такий стан перешкоджає розвитку цивілізованого ринку лізингових послуг, заснованого на добросовісній конкуренції в аграрному секторі України [1 с.34].

Часткова компенсація вартості техніки є стимулюючим важелем збільшення приватних інвестицій і розвитку здорової конкуренції серед виробників техніки. Але компенсаційні виплати сільськогосподарським товаровиробникам за придбану техніку та виплати за фінансовим лізингом проводяться повільними темпами про що свідчать дані таблиці 2.

З таблиці видно, що обсяг видатків, передбачених у державному бюджеті на придбання сільськогосподарської техніки, профінансовано за фінансовим лізингом на 125 млн грн, або до очікуваних обсягів на 71,4 %, та за частковою компенсацією на – 50 млнгрн., або – на 76,9 %. В 2008 р. за рахунок бюджетних коштів сільськогосподарськими підприємствами було придбано 509 од. нової техніки, що дало змогу заощадити на кожному гектарі по 5 л пального.

Таблиця 2

Основні показники використання коштів державного бюджету на підтримку технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств у Житомирській області за 2008 р.

Показники	Показники використання бюджетних коштів на:		Показники часткової компенсації, в % до фінансового лізингу
	фінансовий лізинг	часткову компенсацію	

Обсяг видатків передбачених у держбюджеті, млн грн.	175,0	65,0	37
Фактично профінансовано, млн грн	125,0	50,0	40
Рівень виконання, %	71,4	76,9	–
Закуплено зернозбиральних комбайнів, од.	70	62	88
Закуплено тракторів, од.	219	158	72

*Джерело: розраховано за даними Головного управління агропромислового комплексу [2 с.20].

З боку аграрного сектору існує попит на техніку, але вітчизняні заводи з її виробництва задовольнити його не в змозі. Ситуація ускладнюється тим, що сільськогосподарська техніка вітчизняного виробництва, яка має меншу вартість, має нижчий технічний рівень, продуктивність, надійність, якість, а також недостатній асортимент. Аграріям вигідніше нині закуповувати імпортну техніку, що була у використанні, ніж нову вітчизняну, навіть за певного рівня державного стимулювання її придбання [2 с.15]

Завдання поліпшення технічного забезпечення АПК має стати визначальним у розробленні аграрної політики держави. Зміцнення матеріально-технічної бази сільського господарства, впровадження досягнень науково-технічного прогресу – це основні шляхи виходу АПК з економічної кризи.

Новою формою удосконалення матеріального та технічного забезпечення АПК є створення постійно діючих виставок-ярмарків. Основною метою їх діяльності є купівля – продаж матеріально-технічних засобів агропромислового комплексу, сільськогосподарської продукції і товарів її переробки. На них сільськогосподарський товаровиробник може не лише реалізувати свою продукцію, а й укласти договори на придбання матеріальних і технічних засобів безпосередньо з їх виробниками або з посередницькими структурами. Така постійно діюча виставка-ярмарок створена і успішно діє в с. Чубинське Бориспільського району Київської області.

Основним напрямом організації ринку матеріально-технічних ресурсів та послуг в агропромисловому комплексі є розвиток прямих зв'язків між їх виробниками та споживачами, скорочення ланцюга

посередників. Останнього досягають, коли постачання матеріально-технічних ресурсів здійснюється за схемами: завод – товаровиробник; завод – дилер – товаровиробник; завод – агротехсервісні структури – товаровиробник; завод – лізингові компанії – товаровиробник [1 с. 35].

Машинобудівні заводи та інші підприємства-виробники матеріально-технічних ресурсів розвивають фірмове технічне обслуговування на основі створення ринкової інфраструктури: технічних центрів, дилерських та прокатних пунктів, машинно-технологічних формувань, фірмових магазинів. На заводи і створені ними сервісні структури покладаються функції і відповідальність за реалізацію технічних і хімічних засобів, технологічного обладнання, запасних частин та ремонтних матеріалів, організацію ремонту і технічного обслуговування машин протягом усього періоду експлуатації, відновлення та продаж частково спрацьованої техніки.

У сільськогосподарських підприємствах держави вже сьогодні функціонують ремонтно-обслуговуючі структури як окремі підрозділи. Поряд з ремонтно-обслуговуючими підрозділами цих підприємств створюються і функціонують на селі приватні та кооперативні структури технічного сервісу для надання послуг селянським і фермерським господарствам і окремим споживачам, пункти прокату техніки, підприємства з діагностування і технічного обслуговування, ремонту окремих складних систем машин. Це розширює ринки збуту матеріально-технічних ресурсів і техніко-технологічних послуг, створює сприятливе конкурентне середовище [3 с.438].

Впорядковується закупівля технічних засобів за кордоном. Зокрема, можна купувати передусім техніку, аналоги якої не виробляються в Україні, переважно на умовах створення спільних підприємств та їх одночасного інвестування. Поєднання цілеспрямованого імпорту зарубіжних технічних засобів з нарощуванням власного виробництва високоякісних машин на рівні кращих світових зразків за передовими технологіями створить сприятливе конкурентне середовище на ринку техніки .

Висновки: Державні заходи щодо стимулювання технічного забезпечення аграрного сектора економіки є малоефективними. Відсутність ефективного використання державних коштів через лізингові компанії призводить до негативних наслідків на ринку сільськогосподарської техніки. Необхідно впроваджувати механізми, які враховуватимуть особливості сільськогосподарських товаровиробників і інтереси підприємств машинобудування. За цих умов ринок сільськогосподарської техніки активніше наповнюватиметься приватним

капіталом, а сільськогосподарські товаровиробники отримуватимуть якісну й доступну за ціною техніку.

Бібліографічний список: 1. Безус Р.М. Фінансове забезпечення оновлення матеріально – технічної бази аграрних підприємств за допомогою лізингу / Р.М.Безус // Економіка та держава. – 2008. – №10.– с. 34-36. 2. Державна підтримка придбання техніки і обладнання для агропромислового комплексу – К.: Урядовий портал. 2008. – № 109. – с. 625– Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>. 3. Зубець М.В. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / М.В.Зубець – К.: Урожай, 2004. – 560 с. 4. О.Ярославський Сучасний стан забезпечення сільськогосподарських підприємств основними видами техніки та ефективність заходів щодо розвитку ринку техніки для агропромислового комплексу / О.Ярославський. –К.: Проект «Аграрна політика для людського розвитку». 2004. – 9 с. 5-11. 5. Система матеріально-технічного забезпечення в Україні та формування ринку засобів виробництва / Аграрний сектор України. 10.04 2009.– с. 15. – Режим доступу: <http://www.AgroUa.net>; 6. Статистичний щорічник «Сільське господарство України» за 2006 рік / Державний комітет статистики України: Під загальним керівництвом Ю.М.Остапчука. – К. – 2007. – 367 с. 7. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві Житомирської області в 2007 році / Стат. Бюлетень; Гол. упр. стат. у Житомирській області. – Житомир, 2008. – 42 с.

В.В. Бугайчук. Проблемы обеспечения сельскохозяйственных предприятий основными видами техники. Рассмотрено современное состояние обеспечения аграрных предприятий основными видами сельскохозяйственной техники. Определено основные проблемы связанные с приобретением техники сельскохозяйственными производителями а также предложены основные направления их разрешения.

V. Bugaichuk. The problem of providing agricultural enterprises with farm machinery. The present-day state of providing agricultural enterprises with farm machinery is considered. The main problems related to purchasing machinery by agricultural producers are revealed, the directions for solving the above problems are suggested.